

Чупрінова Н.Ю.

Національна академія Національної гвардії України

Севрук І.І.

Національна академія Національної гвардії України

Соколовська Ю.В.

Національна академія Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті розкрито особливості сучасного етапу державотворення в Україні. Одними із перших проявів української демократичності були події 1990 року, результатом яких стала Революція на граніті, адже в той час українське суспільство чи не вперше показало свою силу перед владою. Наслідком таких подій стало проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року, що документально було закріплено Актом проголошення незалежності України. Україна, здобувши незалежність, перейшла на новий тип державотворення, особливістю якого стало формування нації та обрання такої влади, яка б змогла зберегти та зміцнити Україну як незалежну, самостійну та відносно нову молоду державу. Одним із аспектів сучасного етапу державотворення в Україні виступає процес розробки державної ідеології та ухвалення Конституції України як Основного Закону України. Основними принципами державотворення в Україні є такі: принцип дотримання незалежності, принцип забезпечення національного відродження, принцип державності, принцип самоствердження нації, принцип прав та свобод, принцип прогресуючого незалежного розвитку держави. У сучасному етапі державотворення в Україні особливе місце посідає Революція Гідності, період розвитку та перебігу якої припадає на листопад 2013 року – лютий 2014 року. Після Революції Гідності процес державотворення в Україні стикається із новими викликами, які своєю чергою закладають у громадян України усвідомлення про національно-територіальні та культурні цінності самоідентичності української нації. Головним принципом післяреволюційного періоду виступає принцип забезпечення стратегічного розвитку держави. З огляду на Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» в основі сучасного етапу державотворення в Україні лежить впровадження євроінтеграційних стандартів забезпечення високого рівня життя у контексті виходу України у світовий простір та зайняття нею провідних позицій. Відповідно до інформації, представленої у документі «Про Цілі сталого розвитку України на період 2030 року», в основі сталого розвитку України має лежати забезпечення її національних інтересів, сталого розвитку економіки, розвитку громадянського суспільства, а також держави загалом.

Ключові слова: державотворення, незалежність, демократична держава, Конституція України, Революція Гідності.

Постановка проблеми. Акцентуючи увагу на історичному аспекті утворення України як держави, треба зауважити, що початок процесу державотворення відбувся ще задовго до виникнення Київської Русі. Протягом всього цього періоду і аж до сьогодні відбувається постійний процес державотворення, основна мета якого полягає у забезпеченні незалежного та безперервного розвитку української державності.

Як з позиції історичного аспекту, так і з позиції сучасної практики побудова національної дер-

жави не може базуватись тільки на умовах, за яких у суспільстві присутнє населення, що прямо зацікавлене в існуванні такої держави. З огляду на це потрібно зауважити, що за роки українського державотворення і становлення української нації є не до кінця вирішеними проблеми об'єднання нації та проблеми перешкоджання формуванню належного фундаменту для становлення та утвердження української національної ідеї.

Таким чином, зумовлюючись проблематикою українського державотворення, треба зауважити,

що в основі актуальності цього дослідження лежатиме виокремлення основних засад становлення сучасного етапу державотворення в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика державотворення в Україні є широко досліджуваною та лежить в основі досліджень багатьох науковців та державних діячів. Зокрема, цю проблематику досліджували Н. Гедікова, Р. Зварич, Г. Красніцька, С. Короєд, В. Отрешко, О. Святоцький, В. Смолій та інші.

Однак варто зауважити, що не до кінця розкритими залишаються питання сучасного етапу державотворення в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей сучасного етапу державотворення в Україні. Досягненню мети дослідження сприятиме вирішення таких завдань:

1) розкрити зміст поняття «державотворення» та «українське державотворення» чи «державотворення в Україні»;

2) розглянути процес державотворення в Україні на початку утвердження її незалежності;

3) охарактеризувати важливість української нації у сучасному процесі державотворення в Україні;

4) представити основні вектори розвитку українського державотворення, виходячи із положень Конституції України;

5) визначити важливість Революції Гідності у процесі українського державотворення;

6) виокремити вектори розвитку українського державотворення, що представлені у документах загальнонаціонального рівня.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж перейти до розгляду сучасного етапу державотворення в Україні, слід розкрити сутність поняття «державотворення». Це дасть можливість чітко виокремити особливості цього процесу. Акцентуючи увагу на інформації, поданій у [1], державотворення – це і теорія, і практика утвердження незалежної, самостійної, політичної держави, в якій нація має спільні переконання та наміри щодо такого утвердження.

Якщо більш вузько підійти до тематики українського державотворення, то під цим поняттям слід розуміти суспільно-політичний процес, що прямо націлений на створення стійких державних утворень, що мають бути створені тільки на території України, але при цьому тільки за умови, що такі утворення лежать в основі дій та бачень українського етносу (української нації) [1].

Розглядаючи процес державотворення, варто зауважити, що одним із перших проявів україн-

ської демократичності стали події 1990 року. Цей рік в історії України іншими словами називався роком Революції на граніті, адже в той час українське суспільство чи не вперше показало свою силу перед владою. Події того року засвідчували вихід українських громадян з-під впливу стереотипів та показали можливість кожного громадянина боротися за Україну як суверенну та самостійну державу. Наслідком таких подій стало проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року (документально цю подію закріплено Актом проголошення незалежності України). У цьому році 1 грудня відбувся також Всеукраїнський референдум щодо незалежності України, результатом якого 90,32% осіб (із 84,18% осіб, що взяли участь у референдумі) висловили свою підтримку проголошенню незалежності України.

Про події початку 90-х років, які висвітлюють процес досягнення незалежності України, відомий вчений В. Смолій [2] висловився, що це були події «стоп-крану» проти недопущення повернення української держави у радянську тоталітарну систему.

Вчений О. Святоцький [3], виходячи із ряду ознак і атрибутів, які засвідчують слабку сторону сучасного етапу українського державотворення, зауважує, що за роки своєї незалежності Україна чи не мала можливості, чи просто не змогла утвердити День Української державності та стати насправді демократичною, самостійною, соціальною та правовою державою. Демократія, принцип верховенства права, принцип права людини, що утверджуються в Україні, засвідчують, що до світових стандартів ще далеко.

Однак за винятком зазначених вище проблем, що стоять на шляху українського державотворення, особливо визначальною є проблема відсутності консолідуючої суспільством національної ідеї. Існування такої ідеї можливе лише тоді, коли нація об'єднується, що не можна сказати про сучасний стан об'єднання нації задля вирішення стратегічних державних питань. Сьогодні чітко прослідковується ситуація необ'єднаності нації, наслідками чого виступає низький рівень довіри до держави, зневіра у майбутньому держави.

В. Отрешко [4] зауважує, що процес державотворення в Україні, так само як і українська історія, більшою мірою переосмислюється із етнічною історією, що обмежена тільки етнокультурною специфікою та не осмислюється як політична історія чи, наприклад, історія державотворення.

Україна, здобувши незалежність, перейшла на доволі новий тип державотворення, особливістю

якого стало формування нації та обрання такої влади, яка б змогла зберегти та зміцнити Україну як незалежну, самостійну та відносно нову молоду державу. Так, основний аспект національного державотворення в Україні полягав у тому, що влада повинна була знайти відповідні трансформаційні напрями переходу від командно-адміністративної системи управління в державі до демократичної ринкової системи. Однак реалії такого переходу відображають стан постійної кризи, адже політична система України є нестабільною та зовсім недосконалою. Ситуація, що склалась на шляху державотворення, вимагає комплексного реформування як політичної системи, так і інших владних систем, що беруть участь у сучасному державотворенні в Україні.

Варто зауважити той факт, що в основі сучасного етапу державотворення в Україні має лежати процес становлення та утвердження України як незалежної держави спільно із формуванням української нації, а також національної самосвідомості.

Слушно у контексті розгляду особливостей сучасного етапу державотворення в Україні відзначити позицію В. Отрешка [4] про те, що утвердження української політичної нації – це один із основних державотворчих напрямів. Так, процес утвердження української політичної нації, на думку вченого-історика, це складник національної консолідації у всіх державних починаннях. Після того, як Україна здобула незалежність, виникло питання про те, що необхідно утверджувати «якісно нову» українську націю, яка явно керується принципами державності, а не принципами етнічного чи расового походження. В основі українського етносу лежить набутий досвід державотворення, українська правова та політична культура, різного роду інтелектуальні, освітні та наукові починання і традиції. Тому, поділяючи позицію В. Отрешко, слід зауважити, що модернізація української нації – це явно один із основних етапів державотворення в Україні.

Варто зазначити, що ще одним аспектом сучасного етапу державотворення в Україні виступає процес розробки державної ідеології. Тут знову ж таки слід звернути увагу на думку В. Отрешко [4] про те, що державна ідеологія – це основа державотворення будь-якої держави, у тому числі України. Ще на початку своєї незалежності Україна керувалась комуністичною ідеологією, яка їй дісталась ще від СРСР, у складі якого Україна перебувала.

Наслідки комуністичної ідеології ще не вдалося докорінно знищити, але, як показує сучасна прак-

тика державотворення в Україні, з кожним роком відбувається все активніший процес державного та національного розвитку, що керується єдиною системною моделлю. Головну роль у такому процесі все-таки відіграє держава. Однак не варто занижувати роль громадянського суспільства та нації загалом у процесі сучасного українського державотворення.

Про те, що в основі сучасного етапу державотворення в Україні мають лежати національно-етнічні аспекти, наголошують Р. Зварич та С. Короед [5]. Особливо вчені відзначають проблему національної свідомості, вирішення якої є неодмінно важливим процесом розбудови України як незалежної демократичної держави. Розглядаючи важливість національної свідомості в українському державотворенні, слід зауважити, що вона є присутньою практично в усіх сферах та напрямках суспільного життя, іншими словами – вона формує націю держави.

Розглядаючи новітню практику державотворення в Україні, слід зауважити, що вона базується на загальноісторичних засадах та стосується національної ідеї українців. Обґрунтування такого бачення представлене позиціями багатьох сучасних вчених, науковців, політичних діячів. Окрім того, основні аспекти державотворення в Україні представлені у законодавчій та нормативно-правовій базі.

Акцентуючи увагу на принципах державотворення в Україні, треба відзначити, що основними із таких принципів мають виступати: принцип дотримання незалежності, принцип забезпечення національного відродження, принцип державності, принцип самоствердження нації, принцип прав та свобод, принцип прогресуючого незалежного розвитку держави тощо.

У ході сконцентрування уваги на ролі законодавчих та нормативно-правових актів як важливих аспектів сучасного державотворення в Україні слід відзначити важливість ухвалення Конституції України як Основного Закону України. Так, у Конституції України [6] зазначено, що Україна є суверенною та незалежною, демократичною та правовою, соціальною державою. Основні завдання Основного Закону України націлені на: вираження суверенної волі народу; врахування багаторічної історії державотворення в Україні та права українського народу на самовираження; забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а також гідних умов їх життя; піклування про посилення рівня громадянської злагоди на усій території України та підтвердження

європейської ідентичності народу України та незворотності європейського і євроатлантичного курсу України; прагнення до розвитку і посилення демократичної, соціальної та правової держави; усвідомлення відповідальності як перед Богом, так і перед особистою совістю, минулими, теперішніми та майбутніми поколіннями.

Одне із основних місць у сучасному етапі державотворення в Україні посідає Революція Гідності [7]. Період розвитку та перебігу однієї із найбільших революцій в Україні припадає на листопад 2013 року – лютий 2014 року. Варто згадати і про події антитерористичної операції на Сході України, наслідком яких стала Революція Гідності і які продовжуються донині. Ці події посідають сьогодні одне із головних місць у сучасному етапі державотворення в Україні, адже прямо впливають на вектор подальшого розвитку України як суверенної, самостійної та демократичної держави.

Вже після Революції Гідності процес державотворення в Україні стикається із все новими викликами, які своєю чергою закладають у громадян України усвідомлення про національно-територіальні та культурні цінності самоідентичності української нації. Головним принципом післяреволюційного періоду виступає забезпечення стратегічного розвитку держави [8].

Особливо слід відзначити тезу, що викладена в одному із стратегічних документів розвитку України – Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9], про те, що Революція Гідності спільно із боротьбою за свободу виступають засадами формування нової української ідеї, а саме ідеї гідності, ідеї свободи та ідеї майбутнього.

Так, спираючись на інформацію, представлену у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9], доцільно зауважити, що в основі сучасного етапу державотворення в Україні має лежати впровадження євроінтеграційних стандартів забезпечення високого рівня життя у контексті виходу України у світовий простір та зайняття нею провідних позицій.

Передбачено, що сучасний етап державотворення в Україні відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [9] має бути націлений на такі ключові компоненти, як:

- забезпечення сталого розвитку України внаслідок проведення ряду структурних реформ;
- забезпечення гарантій безпеки України, а також безпеки бізнесу і громадян;
- забезпечення гарантій, відповідно до яких кожен громадянин незалежно від ряду расових, політичних, релігійних чи інших переконань має повне право на здобуття високоякісної освіти, належну охорону його здоров'я, а також на інші послуги, що надаються як державним, так і приватним секторами;
- забезпечення взаємоповаги і толерантності у суспільстві, а також належного рівня гордості за те, що є громадянином України, за історію України, культуру України тощо.

В Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період 2030 року» № 722/2019 [10] зазначено, що в основі сталого розвитку України лежить забезпечення її національних інтересів, забезпечення сталого розвитку економіки, забезпечення розвитку громадянського суспільства, а також держави загалом.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті опрацювання джерел [1–10], а також спираючись на власні бачення, можемо зауважити, що в контексті сучасного етапу державотворення Україна виступає суб'єктом світової історії, оскільки прагне та намагається втілити в реальність цивілізаційний тип розвитку. Україна на чолі із українською нацією прагне докорінно змінити вектор політичного, економічного, соціального, а також інших типів розвитку, спираючись на потреби минулого, теперішнього та майбутнього України як незалежної держави.

У подальших розвідках передбачено більш ґрунтовно розкрити особливості історичного аспекту українського державотворення в післяреволюційний період 2013–2014 років аж до сьогодення.

Список літератури:

1. Красніцька Г.М. Історичні аспекти у процесах державотворення України. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: збірник матеріалів VI міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2018. (2). С. 317–323.
2. Смолій В.А. Новітній історичний досвід українського державотворення. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 1. С. 15–18.
3. Святоцький О. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. *Голос України*. 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085> (дата звертання: 06.11.2021).

4. Отрешко В.С. Особливості українського державотворення: завдання та напрями. Політологічний вісник. 2015. Випуск 78. С. 97–107.

5. Зварич Р.В., Коросід С.О. Формування сучасної концепції державотворення на основі національно-етнічних чинників в історії держави і права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 1. С. 8–14.

6. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звертання: 06.11.2021).

7. Рада визнала Революцію Гідності одним із ключових моментів державотворення. *Українська правда*. 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/02/17/7283742/> (дата звертання: 06.11.2021).

8. Гедікова Н.П. Сучасний етап державотворення в Україні: досягнення та перспективи розвитку. *Політикус*. 2018. № 5–6. С. 46–50.

9. Про стратегію розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звертання: 06.11.2021).

10. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> (дата звертання: 06.11.2021).

Chuprinova N.Yu., Sevruck I.I., Sokolovska Yu.V. PECULIARITIES OF THE MODERN STAGE OF STATE FORMATION IN UKRAINE

The scientific article reveals the features of the current stage of state formation in Ukraine. One of the first manifestations of Ukrainian democracy was the events of 1990, which resulted in the Revolution on Granite, because at that time Ukrainian society almost for the first time showed its strength to the authorities. The consequence of such events was the proclamation of Ukraine's independence on August 24, 1991, which was documented by the Act of Independence of Ukraine. After gaining independence, Ukraine moved to a new type of state formation, the peculiarity of which was the formation of a nation and the election of a government that could preserve and strengthen Ukraine as an independent, sovereign and relatively new young state. One of the aspects of the current stage of state formation in Ukraine is the process of developing state ideology and adopting the Constitution of Ukraine as the Basic Law of Ukraine. The main principles of state formation in Ukraine are the principles of independence, the principles of national revival, the principles of statehood, the principles of self-affirmation of the nation, the principles of rights and freedoms, the principles of progressive independent development of the state. In the current stage of state formation in Ukraine, a special place is occupied by the Revolution of Dignity, the period of development and course of which falls on November 2013 – February 2014. After the Revolution of Dignity, the process of state formation in Ukraine faces new challenges, which, in turn, make Ukrainian citizens aware of the national-territorial and cultural values of the self-identity of the Ukrainian nation. The main principle of the post-revolutionary period is the principle of ensuring the strategic development of the state. Based on the Sustainable Development Strategy "Ukraine – 2020", the current stage of state formation in Ukraine is based on the introduction of European integration standards to ensure a high standard of living in the context of Ukraine's entry into the world space and its leading positions. According to the information presented in the document "On the Sustainable Development Goals of Ukraine for 2030", the basis of sustainable development of Ukraine should be to ensure its national interests, sustainable economic development, development of civil society and the state as a whole.

Key words: state formation, independence, democratic state, Constitution of Ukraine, Revolution of Dignity.